

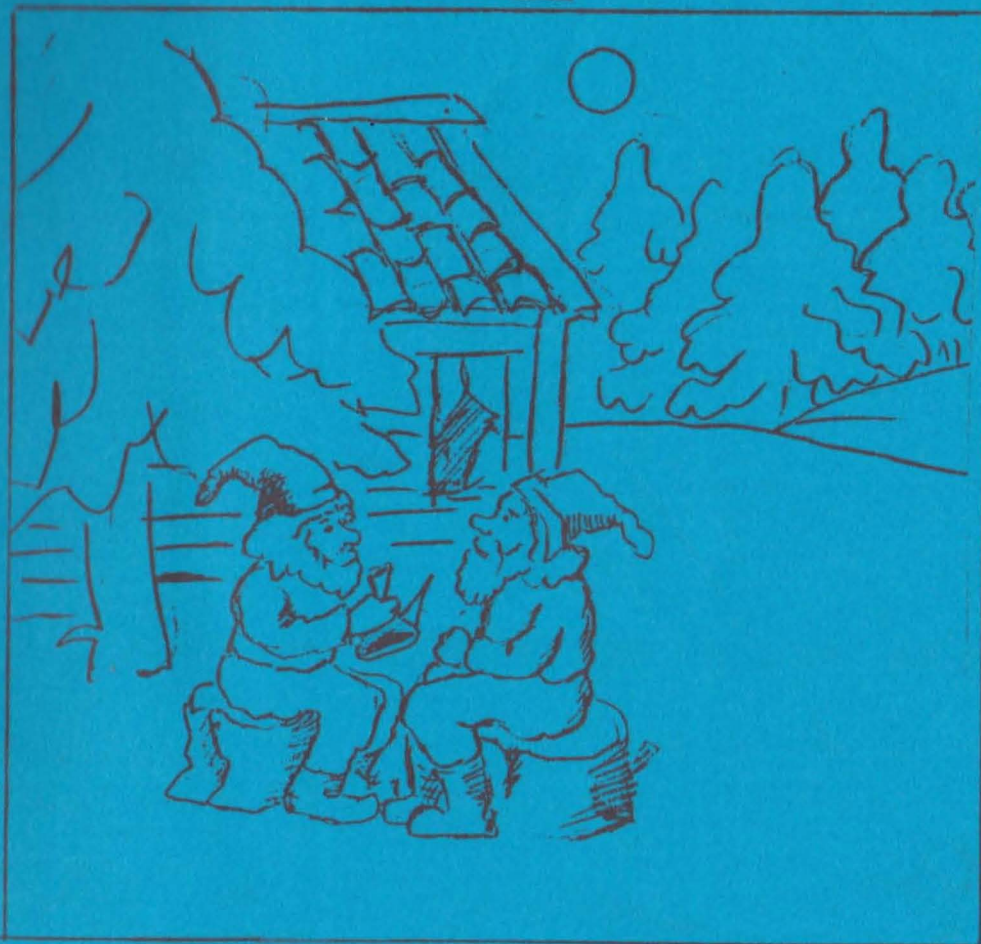
BUTLLETÍ

de l'associació cultural catalana
als països nòrdics
les quatre barres

any 1979

núm 1

apartat de correus: "Les quatre barres"
4.010 Fack, Stockholm

gir postal : 970919 -3
postgirokonto : "Les quatre barres"
c/o Casanovas, Stockholm

consell directiu

President : Joaquim Masoliver
Vice-President : Mercè de les Heras
Secretari : Ramon Cavaller
Vice-Secretari : Josep Custòdia
Caixer : Joan Casanovas
Can de Serveis : Maria Rosa Faure de Domènech

ooooo000ooooo

SUMARI

Editorial	3
Correu	4
Notícies	5
Recordant la tragèdia de Catalunya	7
Els estonians a Suècia	17
Katolanska sängare i Stockholm	21
De música	24
El xampany català	27
IX Congrés Mundial de Sociologia	32
D'Àpats	34
Poesia	35

EDITORIAL

Malgrat que encara som una associació molt jove, Les Quatre Barres hem tingut ja algunes activitats no gens menyspreables. Recentment ha estat la nostra aportació a la Setmana de Cultura Catalana a Kulturhuset. Molts dels socis han treballat amb un munt de feines que calia fer: reunions, trucades, traduccions, etc. Altres han treballat més directament amb el programa: Ernest Dethorey va fer un collage amb alguns dels seus articles sobre temes dels Països Catalans, publicats a diaris suecs; Ramon Cavaller va organitzar l'exposició de llibres i discs; Mans Dahlin va obrir l'acte d'inauguració amb unes paraules sobre el fet català; Ronald Franklin va presentar la cançó catalana en un programa a la ràdio sueca...

Desgraciadament hi va haver algunes falles molt lamentables. La més important va ésser, potser, l'absència de Lluís Llach, que havia promès fer cap. A més l'ajuda dels organismes "oficials" del Països Catalans ha estat gairebé nul·la. Això, quan la situació es normalitzi, no ho podem acceptar, perquè entenem que la cultura és un dels nostres drets més fonamentals.

Una de les tasques més urgents per a nosaltres, ara, és la de trobar un local propi. A veure si ens espavilem!

CORREU

Esperem que Jordi Graells Costa, de Sabadell, que ens ha escrit animant-nos, hagi rebut el nostre butlletí.

El senyor Antoni Quintana i Marí ens diu que "...crec que us agradarà saber que allà per l'any 1898 va constituir-se a Tarragona una societat que portava per nom 'Centre Recreatiu LAS QUATRE BARRAS'. Un dels socis fundadors i primer president fou el meu pare (a.c.s.) Antoni Quintana Rufas. Dissortadament, la vida d'aquesta societat fou curta degut a les pressions polítiques i dificultats econòmiques pròpies de l'època. El suficient però per donar testimoniatge de catalanisme a una població petita com era aleshores Tarragona.

El butlletí "Informació" dels amics de Casa Nostra de Ginebra és força divertit. Gràcies per la referència que feu de les nostres activitats a Escandinàvia.

Hem tingut contacte epistolar amb el Casal Català d'Amsterdam, Casal de Catalunya de París, amb el departament d'Estudis Hispànics de la Universitat de Sheffield i amb l'Institut de Projecció Exterior de la Cultura Catalana IPECC.

Hem rebut les bases del Premi Rei en Pere convocat pel Cercle d'Agermanament Occitano-Català CAOC.

NOTICIES

El dia 14/10/78 vam celebrar una assemblea general extraordinària.

Es va acordar:

Nomenar el professor de castellà de la universitat d'Estocolm, el professor Bertil Maler, soci honorari de l'associació.

Es crea el tipus de soci simpatitzant que pagarà una quota anual de 25 corones amb dret al butlletí. I pel soci simpatitzant que resideixi fora de Suècia la quota serà de 10 corones.

Esperem que tots els socis hagin rebut la circular del dia 10 de setembre.

La festa del 3 de novembre, panellots, castanyes i moniatos, va ser molt reeixida. La subhasta duta per Joan Carles Cebrian i Josep Domènech va fer augmentar uns graus la temperatura econòmica de la Caixa, i alhora ens va fer passar una bona estona.

Les classes de català s'acabaren el dia 16 de desembre. Començarem un altre curs a finals de gener 1979. Animeu-vos i apunteu-vos-hi.

No tenim la llista dels nous socis ja que el Caixer és a Catalunya. Direm però que entre ells s'hi han fet Francesc de B. Moll de Mallorca, Regina av Geigerstam, Pepita Bordoy, Antònia i Jaume Pomares, Lars Åke Bergman, Ove Bergfeldt, Marisa i Stig Hulthén, etc.

De l'onze al dinou de novembre es van celebrar a la Casa de Cultura i al Södra Teater d'Estocolm una sèrie d'actes de difusió de la Cultura Catalana. Hi van participar els cantants Pi de la Serra, Lluís Miquel i Maria del Mar Bonet.

S'organitzà una exposició del llibre català i una altra de pintura i gravat amb obres de Miró, Tàpies, Guinovart, Ràfols Casamada i Hernández Pijuan.

No cal dir que aquests actes van ser molt concorreguts. Sobretot el dia de la inauguració quan es van ajuntar molts de suecs a ballar sardanes amb els membres de Les Quatre Barres.

Acaba de sortir a Estocolm, editat per Amigo (AMLP 829), un disc de llarga durada de cantants catalans. Hi ha cançons de Lluís Llach, Lluís Miquel, Maria del Mar Bonet i Pi de la Serra. El disc ve acompanyat pels textos de les cançons en suec traduïdes per Claes von Rettig, traductor de "L'estaca" que s'ha fet molt popular entre el jovent suec.

El gener i febrer de 1979, Rikskonserten organitza una sèrie de concerts amb els músics catalans Jordi Savall i Montserrat Figueras-Savall. A Estocolm actuaran el dia 30/1, 6/2, 11/2 i a Gotemburg el dia 12/2.

El mes de novembre s'ha estrenat al Teatre Lliure de Barcelona l'obra de Per Olof Enquist "La nit de les tribades". Joaquim Vilà i Folch, crític del diari "Avui" en diu:

"Si Per Olov Enquist no conegués gens l'obra i la vida de Strindberg, si només ens hagués arribat La nit de les tribades sense cap mena de referència, hauríem de convenir que el text presenta una estructura admirablement construïda i té, per ell mateix, els elements perfectament amidats en la seva progressió dramàtica i que les relacions entre els personatges es donen en un continu aprofundiment.

En plantejar-se el muntatge, Fabià Puigcerver ha posat l'èmfasi -tot l'èmfasi- en un impressionant treball d'actors. Els quatre intèrprets han hagut de buscar en ells mateixos allò que havia d'explicar el seu personatge.

RECORDANT LA TRAGÈDIA DE CATALUNYA

Reproduïm a continuació un article d'Ernest Dethorey publicat en el diari "Göteborgs Handels- och Sjöfarts-Tidning", de Gotemburg, el 26 de juny de 1941. Feia llavors dos anys llargs que durava la dictadura franco-falangista i Dethorey fa memòria d'aquests dos primers anys de la tragèdia de Catalunya, tragèdia que havia de durar, amb més o menys intensitat, prop de quaranta anys. Dethorey fa també memòria de la història de Catalunya, de les lluites dels catalans pels seus drets i les seves llibertats, de les dues èpoques de grandesa de Catalunya: la que cau dintre de l'Edat Mitjana i la de l'anomenada Renaixença (industrial i cultural) del segle passat, la darrera de les quals va durar, descomptant el parèntesi de la dictadura de Primo de Rivera, fins a l'ocupació de Catalunya per les tropes franquistes al final de la guerra civil.

"De la primavera de 1939 ençà - diu Dethorey - el poble català ha perdut quelcom de la seva energia i tota l'alegria. Però el que no perdrà mai és la memòria. La vigorosa i rica llengua catalana podrà ser proscrita, però mai oblidada. Molts intel·lectuals catalans aconseguiren fugir a l'estranger, d'on ençà continuen treballant per la seva cultura junt amb altres catalans que ja es trobaven fora. I els que s'han quedat a Catalunya, treballen en silenci, arplegant les seves poesies, novel·les i obres teatrals, a l'espera del dia que irrevocablement ha de venir; el dia de la nova Renaixença. El poble català espera la seva hora. Posseeix una gran virtut: la paciència. És la virtut que floreix en el "seny", paraula que en català vol dir més que sentit comú, sensatesa o discerniment."

A principis dels anys quaranta, quan Ernest Dethorey va començar a col·laborar en el "Göteborgs Handels- och Sjöfarts-Tidning", va haver de firmar amb un pseudònim (Tenaz), ja que les autoritats sueques posaven en el seu passaport dos segells que deien, el primer: "Visering beviljad under förut-sättning att passinnehavaren icke i Sverige tager del i politisk propaganda", i el segon: "Gäller icke för återresa

till Sverige", que tradufts diuen: "Aquest visat s'ha concedit a la condició que el portador del passaport no prengui part a Suècia en la propaganda política", i "No és vàlid per viatge de retorn a Suècia".

PÅMINNELSE OM KATALONIENS TRAGEDI av Tenaz

Bland de nyheter från Spanien som pressen ibland publicerar, och som i regel är intetsägande, gåtfulla eller motsägande, finner man då och då någon som framkallar en rysning efter ryggraden. Nyheter av detta slag rör sig så gott som säkert om Katalonien, och de är en påminnelse om den tragedi som för två år sedan hemsökte dess befolkning - en via dolorosa vars slut ännu icke skjönjes.

En av dessa nyheter, kronologiskt den sista (30/5) berättar att "den siste borgmästaren i Barcelona under dess republikanska tid, Hilari Salvador Castelló, som var en av katalanistiska partiets ledare, har av domstolen för politiskt ansvar dömts till livstids förvisning och förlust av alla medborgerliga rättigheter, varjämte all hans egendom beslagtogs. Samma straff erhöll vänsterdeputeraden i Cortes, Marià Rubió Tudurí".

Sålunda två namn att tilläga i den långa rad av män som lidit för sitt katalanska fosterland. Men en del av dessa män har inte blott kastats i fängelse eller landsförvisats, de har icke endast förlorat sin frihet och allt vad de ägde, utan också mist livet, de har arkebuserats för sin katalanism, för den enda synden att de älskade Katalonien mer än sitt eget liv. Här nedan skall vi nämna två fall bland de kända i denna martyrolog. Det rör sig om två brev, vilkas avskrift vi i sinom tid fick taga del av. Det första lyder:

"23 april 1939. Sankt Georgs dag. (Anm. Sankt Georg är det katolska Kataloniens skyddshelgon.) Klockan 4 på morgonen. Man har meddelat mig domen. Dödsdömd. Jag skall dö för Gud, för Familjen och för Fosterlandet. Lluís Escaler. P.S. Till min hustru Assumpció riktar jag mina sista ord: Jag dör lycklig i tanke på den kärlek som du alltid visat mig. Dig och våra barn önskar jag allt gott."

Lluís Escaler var bl. a. medlem av "Unió Catalanista" och tillsammans med Francesc Macià (Generalitat de Catalunya's förste President och huvudperson i kampen för Kataloniens autonomi) grundläggare till den fosterländska sammanslutningen "Estat Català".

Det andra brevet lyder:

"Barcelona 6 maj 1939. Modellfängelset kl. 3 på morgonen. Kära hustru, barn och bror: Jag har blivit underrättad. Jag skall dö som katalanist, såsom Ni hörde i krigsrätten den 4 sistlidne april. Jag har levat som en hederlig man och därför vill jag inte Ni skall lida. Jag tror att de personer jag har hjälpt även kommer att hjälpa Er. Jag dör i den tro på Gud Jesus Kristus som jag alltid haft. Det behöves inget testamente, ty allt i hemmet och i kassan är ditt, Teresa martyr; stadsobligationerna tillhöra också Dig och jag anhåller härmed att din rätt därtill skall respekteras, och jag ber stadsfullmäktiges ordförande herr Mateu (Anm. Barcelonas förste stadsfullmäktiges ordförande efter Francos erövring) att hjälpa Er, eftersom jag är dömd av ingen annan orsak än att den att vara katalanist. Farväl och lev för Gud och Fosterlandet. Er make, far, och bror Domènec Latorre i Soler.

Domènec Latorre i Soler var även han medlem av "Unió Catalanista", dessutom f. d. chefredaktör för tidningen "L'Intransigent" och medlem av "Associació Protectora de l'Ensenyança Catalana" (Förening för skydd av den katalanska undervisningen).

Dessa två fall förekommo strax efter frankisternas intågande i Katalonien. En annan av de då arkebuserade var den katalanske skriftställaren och politikern Carles Rahola. Men nämnas bör även ett senare fall. Några europeiska tidningar publicerade den 19 oktober 1940 ett telegram från Barcelona, meddelande att dagen före arkebuserats i Montjuics fästning Lluís Companys, Generalitat de Catalunya's andre och siste President, dömd till döden inför krigsrätt.

Efter sammanbrottet i Katalonien hade Lluís Companys tagit sin tillflykt till Frankrike, där det andra världskriget och franska arméns kapitulation överraskade honom.... Man vet att detta icke är ett isolerat fall....

+++

Den historisk-politiska bakgrunden för Kataloniens autonomistiska strävanden och språkstrider kan inte i sin helhet falla inom ramen av en enda artikel. Här anför vi några data som kan bidra till att göra frågan föståelig.

Omkring det tionde århundradet utgjorde Katalonien ett självständigt furstendöme, som existerade som sådant till mitten av 1100-talet, då det genom gifte mellan de regerande husen förenades med Aragonien. Denna förening var egentligen en federation mera än en union, varje land bevarade sina lagar, språk, seder och privilegier, och Aragonien-Kataloniens expansion i Medelhavet under medeltiden bör betecknas som uteslutande katalansk.

Sammanslutningen Aragonien-Kastilien (1469) ledde gradvis till Kataloniens underordnande inom ramen av en centraliserad stat och blev början till utplånandet av de uråldriga katalanska privilegierna. Detta gick så långt att man t.o.m. förbjöd katalanerna att slå sig ner i den nyligen upptäckta Nya Världen. Först 1702 kunde katalanerna erhålla rättigheter

att bedriva varuutbyte med Amerika och taga del i den handel som hade skiftat från Medelhavet till Atlanten. (För några år sedan tog en protest mot de autonomistiska strävandena form av en bojkott av katalanska textilier i andra delar av Spanien).

Katalanerna har alltid varit mycket måna om sina fri- och rättigheter och deras nationella anda har flera gånger gjort uppror: bl. a. 1640 då de reste sig mot Filip IV, vilket uppror hugfästes i frihetssången "Els Segadors" (Skördemännen) och 1714 då de vägrade att acceptera den första av de spanska bourbonerna - under successionskriget hade nämligen Katalonien omfattat den österrikiske ärkehertigens sak - vilket ledde till den fruktansvärda belägringen av Barcelona och katalanernas återgående till underkastelse. På den tiden gjordes kastiljanskan till det officiella språket. Även så sent som 1934 reste sig Katalonien mot en reaktionär centralmakt som ville beskära de av Republiken beviljade rättigheterna.

Katalonien har, såväl materiellt som andligt, haft två storhetstider. Den ena var under medeltiden och de största namnen inom den dåtida katalanska litteraturen var filosofen Ramon Llull (1235-1316) och skalden Ausiàs March (d. omkring 1460). Den andra storhetstiden börjar omkr. 1833 med den katalanska renässansen (Renaixença) och sträcker sig till våra dagar. Den katalanska renässansen, som var en produkt av den europeiska romantiska rörelsen, väckte de slumrande självständighetskänslorna, och den språkliga och politiska pånyttfödelsen gick sedan dess oskiljaktiga hand i hand. År 1892 bildades den Katalanska Unionen (Unió Catalanista) och de katalanistiska strävandena utmynnade 1906 i "Solidaritat Catalana", men inte förrän 1913-14 kunde "regionalismen" fira sin första relativa seger med skapandet av "Mancomunitat de Catalunya", ett centralorgan för koordinerande av de kommunala myndigheternas arbete i de fyra provinserna - Barcelona, Tarragona, Lérida

och Gerona), vilket dock upplöstes 1923 av diktatorn Primo de Rivera.

År 1930 sammanträffade i San Sebastián den spanska revolutionära kommittén med de katalanistiska ledarna och undertecknade en politisk pakt genom vilken katalanerna mot hjälp till Republiken fick sina självständighetskrav erkända. Detta utmynnade i att år 1932 Republikens Cortes beviljade den katalanska Statuten. Därigenom erhöll den katalanska autonomin sin grundlag, vars första paragraf lyder: "Katalonien konstituerar sig som autonomisk region inom den Spanska Staten. Dess representativa organ är "la Generalidad" (Generalitat) och det består, i det ögonblick då denna Statut beviljas, av det område som bildas av provinserna Barcelona, Gerona, Lérida och Tarragona.

Under dessa hundra år och ända tills Franco, dagen efter Léridas fall då det tycktes troligt att Kataloniens front definitivt skulle störta samman, genom ett dekret avskaffade Statuten, hade katalanska språket och litteraturen uppnått höjden av sin glans. Här skulle kunna följa en lång namnlista, några redan klassiker, ett lysande följande av skalders, dramaturger, romanförfattare och publicister. Särskilt i romanförfattarskap var det just katalanerna som mest och bäst i Spanien under sista åren odlade denna genre, medan däremot de kastiljanska författarna föredrog poesin och essän.

Här följer några fakta som bevis på den betydelse katalanska språket uppnått under sista åren:

Den katalanska kulturen kretsade runt "Institut d'Estudis Catalans", numera med det kastiljanska namnet "Instituto de Estudios Mediterráneos", och institutionens själ var Pompeu Fabra, vilket man även har att tacka för det moderna katalanska språkets normer. En stiftelse, kallad "Fundació Bernat Metge", har utgivit en översättning av de grekiska

och latinska klassikerna med parallelltexter, något som aldrig haft sin like inom kastiljanska språket. Arligen utgavs i Katalonien en oändlig mängd böcker på katalanska språket. En enda detalj räcker för att belysa katalanska bokens betydelse. Av en populär författare till ungdomsberättelser publicerades upplagor ända till 50.000 exemplar. Enbart i Barcelona utgavs på katalanska åtskilliga dagliga tidningar av olika politiska åskådningar samt dessutom tidskrifter och veckotidningar av alla slag. Den bästa konsttidskriften i Spanien utgavs i Barcelona och på katalanska språket. Under republiken spelade flera av Barcelonas teatrar på katalanska, och medan Statuten var i kraft undervisades på katalanska i Barcelonas universitet (Kataloniens autonoma universitet), och även i folkskolor och läroverk var detta språk likställt kastiljanskan.

Katalanskan är som bekant ett romanskt språk och talas, förutom i de fyra katalanska provinserna, med obetydliga variationer även i Levantens provinser Castellón de la Plana, Valencia och Alicante, samt ögruppen Belearerna, i en del av departementet Pyrenées Orientales i Frankrike och på en del av Sardinien. Dessutom finnas större katalanska kolonier bl. a. på Kuba och i Argentina med starka kulturella och ideella föreningar, vilka utge flera tidningar på katalanska språket. Sammanlagt finns bortåt 6.000.000 katalansktalande i Europa och Amerika. Frågan kommer i sin rätta belysning om man tänker att det är ett helt folk, i antal jämförligt med det svenska, som berövats det kulturverktyg som språket utgör.

Kataloniens tragedi är icke blott att folk förlorat sin politiska frihet, utan även blivit av tvång förstummat i allt som berör det offentliga livet. Sedan Francos seger är katalanska språket bannlyst vid alla officiella tilldragelser och vid alla offentliga yttranden: pressen, boken, teatern, talarstolen, radion. Överträdelser straffas hårt och det har t.o.m förekommit bötesstraff upp till 500 pese-

tas för att man från ett cafébord till ett annat talat katalanska. Rädslan för repressalier är så stor att katalaner säs emellan icke vågar brevväxla på katalanska. Primo de Rivera vidtog samma åtgärder genom upphävandet av monarkins mindre eftergifter. Hans argument var: "Inom armén förekommer ingen regionalism. Varför skall det finnas inom Spanien?" I Spanien har periodvis rått vad man kan kalla kasermentalitet. Primo de Rivera förbjöd användandet offentligt av katalanska språket och fanan (de fyra röda ränderna på gul botten); han förbjöd sjungandet av "Els Segadors", och då katalanerna ersatte denna frihetssång med en "sardana" (katalansk folkdans) - "La Santa Espina" - förbjöd han också denna. Även namnskyltarna på Barcelonas gator bröts på kommando mitt itu, så att endast det kastiljanska namnet stod kvar. Detta har även Franco gjort och på sista tiden har en del namnändringar på gator förekommit, bl. a. har två av Barcelonas huvudgator fått namn efter två fallna generaler, Goded och Mola, som ingenting hade att göra med Katalonien och dess traditioner.

Det är alltid vanskligt att etablera paralleller, men vad som hänt i Katalonien på sista tiden för tanken till Tjeckoslovakien och i viss mån även till Polen. Under republiken intog katalanska språket i jämförelse med det kastiljanska en ställning liknande den som svenska språket intar i Finland.

Diktatorerna har alltid varit överens i detta att likrikta Spanien vad språket beträffar. Genom att avliva språket dödar man att folks alla kulturyttringar. I praktiken innebär detta en förenkling av censur och kontrollarbetet. Man kanske också tänker att efter tio, tjugo eller trettio års bruk av språket endast inom familj- och vänskretsen, detsamma blir så uppblandat och degenererat att det blir obrukbart som kulturverktyg.

Katalonien hade rykte att vara Spaniens flitigaste landskap, och katalanerna att vara upplysta, aktiva, energiska, med företagarganda och fantasi; ävenså gladlynta och med stort sinne för humor. Katalanerna är också stora patrioter samt hysa motvilja mot allt vad envælde och totalitära tendenser innebär. De dyrka sina hjältar och traditioner. Varje 11 september och 25 december är respektive sockeln till Rafel de Casanovas staty (Casanova var "Conceller en Cap" eller ordförande i Barcelonas hundramannaråd och försvarade staden under Filip V:s belägring) och Maciàs grav betäckta av blommor. Sedan våren 1939 har det katalanska folket förlorat något av sin driftighet och all sin glädje. Men vad de icke har och aldrig kommer att förlora är minnet. Det mustiga och rika katalanska språket kann bannlysas men aldrig glömmas. Flera katalanska intellektuella lyckades fly till utlandet, varifrån de fortsätta att arbeta för sin kultur tillsammans med andra katalanska element som redan förut befann sig i utlandet, särskilt i Amerika. Och de, vilka stannat kvar i Katalonien, arbetar i tysthet, samlande sina poesier i avvaktan på den dag som oåterkalleligen måste komma. Dagen för den nya "Renaixença". Katalanska folket bidar sin tid. Det äger en stor dygt: tålmod. Denna dygd som blomstrar i "seny", ett ord som på katalanska betyder något mer än förnuft, klokhet eller omdömesgillhet.

Qui són els estonians i per què han deixat llur país

Anant pels carrers d'una ciutat sueca avui, es pot sentir parlar un gran nombre de llengües estrangeres que no són suec; per exemple estonià, ja que hi ha uns vint mil estonians que viuen a Suècia.

Qui són els estonians? D'on procedeixen? Per què han vingut a Suècia? En què s'ocupen ací?

El país natiu dels estonians està situat a la costa est del Mar Bàltic i sud del Golf de Finlàndia. Fa ja milers d'anys que els estonians hi han viscut, però igual que els altres pobles de llengua fino-úgrica, tenen llur origen en territoris més a l'est. En el segle XIII els estonians, després de quasi vint anys de lluita, van ser conquerits pels croats alemanys. Als alemanys seguiren altres conqueridors, principalment els russos. Durant segles, tota la població estoniana quedà reduïda a serfs, sense dret de posseir terres ni canviar de residència.

La servitud no va acabar fins a la primera meitat del segle passat. Llavors, no trigà molt a sorgir el moviment que ara s'anomena la Renaixença nacional estoniana. La idea d'una Estònia independent, però, no aparegué fins el començament del segle actual. I no va ser fins als temps turbulents que seguiren la caiguda del règim tsarista que es presentà la possibilitat de realitzar-la. Així, l'any 1918, es proclamà la República Estoniana i el 1920, després de la Guerra de la Independència contra els alemanys i els russos, Estònia fou lliure i independent.

Durant els anys següents, tant l'economia com la vida cultural es desenvoluparen amb puixança quasi increïble. Desgraciadament la independència no havia de durar: a l'estiu del 1940, com a conseqüència del pacte entre Stalin i

Ribbentrop, Estònia va ser ocupada per les forces de la Unió Soviètica. Durant l'any que durà l'ocupació, desenes de milers d'estonians foren empresonats o deportats a Sibèria. Es va suprimir tota llibertat d'expressió i quedà suprimida també durant l'ocupació alemanya que seguí la russa el 1941.

Sortir del país era molt difícil. Malgrat això, un gran nombre d'homes joves pogué escapar-se de la mobilització alemanya fugint a Finlàndia, on s'ajuntaren a l'exèrcit finlandès.

La gran onada de fugitius, però, no es posà en moviment fins a la tardor del 1944. Hi havia l'amenaça d'una nova ocupació russa, i, en el desordre causat per la proximitat del front, resultà possible tractar de sortir del país. Les carreteres d'Estònia eren plenes de gent que es dirigia cap al mar. No hi havia lloc per a tots en els vaixells i barques que partien. Dels que havien aconseguit sortir al mar, no tots sobreviveren: havien d'evitar els guardacostes alemanys i els avions russos; a més, havien de lluitar contra tempestats i la majoria dels fugitius anava amb naus massa petites.

Problemes d'una minoria

Tot plegat, 25 mil estonians arribaren a Suècia el 1944. Eren gent de totes les classes socials, la repartició percentual representava la de la població total d'Estònia, és a dir 80% eren pagesos, pescadors i obrers. L'única excepció era el gran nombre de científics, escriptors i artistes.

Uns anys més tard, cinc mil dels estonians arribats a Suècia havien partit cap a altres països, sobretot cap al Canadà. Els vint mil que queden ací constitueixen una tercera part del total dels fugitius d'Estònia. (La població d'Estònia era de 1,13 milions, 88% estonians, l'any 1939.)

A Suècia, els estonians vivien al principi en camps de

fugitius. Ja en aquells camps anaven organitzant llur pròpia vida cultural: escoles estonianes començaven a funcionar, es formaven societats corals i grups de teatre.

L'any 1945 aparegué el primer llibre en estonià a Suècia. (En els trenta anys següents n'han aparegut més de cinc-cents, alguns d'ells en edicions de 3000 exemplars.) El mateix any, 1945, tingué lloc la primera exposició d'art estonià a Suècia. A més s'havien format associacions culturals i polítiques, i sortien publicacions periòdiques en estonià. (La primera d'aquestes aparegué ja el 1943, abans d'arribar la gran onada de fugitius, i era destinada a ser distribuïda secretament a Estònia, que llavors estava ocupada pels alemanys.)

Per a guanyar-se la vida, durant aquells primers anys els estonians treballaven principalment al bosc i a les fàbriques. Més tard, anaven estenent-se a tota mena d'ocupacions, i no són pocs els que han tingut èxit en la vida acadèmica i econòmica, per exemple.

Els estonians han contribuït també a la vida cultural sueca; no són rares les ocasions de veure cognoms estonians a la televisió i als diaris suecs. Alguns dels més coneguts d'ells són: Ernst Idla, iniciador i director del grup de gimnàstica "Idla-flickorna", el compositor Eduard Tubin, la pianista Käbi Laretei, el pintor Enno Hallek, el periodista i escriptor Andres Küng., i altres.

Ara han passat 34 anys des que va arribar ací la majoria dels fugitius estonians i es presenta la qüestió: podrà la minoria estoniana a Suècia conservar la seva llengua i mantenir el seu patrimoni cultural? És cert que molts dels que arribaren ací el 1944 han mort o són ja vells i que entre la generació nascuda ací hi ha els que ja no parlen estonià. Però també hi ha joves que participen activament en la vida estoniana, i no falten nens en els parvularis i col·legis estonians.

DIANA KRULL

KATALANSKA SÅNGARE I STOCKHOLM

Musiknytt, P2 19.11.78

Det pågår just nu en katalansk kulturfestival i Stockholm med tonvikt på musik och det är första gången på åtminstone 40 år som vi får vara med om något sådant.

Katalonien, med Barcelona som huvudstad, upplevde en märklig kulturell blomstring i början av det här seklet. En utveckling som kulminerade under 30-talet, då katalanerna fick ett stort mått av självbestämmande inom ramen för den spanska republiken. Med Francos seger i inbördeskriget sänkte sig den stora tystnaden över landet, och katalanerna förbjöds att tala sitt eget språk, det som utgjorde grunden för den egna kulturella identiteten. Men något som inte ens Franco vågade sig på att förbjuda det var nationaldansen, "sardanan" och i lördags i Kulturhuset gav katalaner bosatta i Stockholm med tillskott av elever ur balettakademin en uppvisning i denna uråldriga, mjukt sirliga dans som fortfarande lever ett frodigt liv i hela katalonien. På bestämda tider varje vecka strömmar folk till städernas och byarnas centrala torg, fattar varandras händer, bildar en eller flera ringar och dansar till de ofta lätt melankoliska träblåsar tonerna från "cobla"-orkestern. Sardanan är uttryck för ett kollektivt medvetande som förenar människor bortom ålder, kön och socialklasser.

Under loppet av 60-talet lättade diktaturen sitt kulturella förtryck av Spaniens folk, och katalanerna som utgjorde språkliga minoritetsgruppen i landet gick till offensiv. En hel generation hade gått miste om möjligheten att lära sig sitt språk i skolan. Man satsade nu på en stor bokutgivning, men dessutom beslöt sig ledande kulturpersonligheter för att ta sig an och uppmuntra unga sångare av kvalité, och inom loppet av några få år hade det vuxit fram en sångrörelse som i fråga om bredd och folklig förankring överträffade alla förväntningar. Den gick snart under beteckningen "la nova cançó", den nya sången, och det första stora namnet blev Raimon, en hårt slående röst med rå, eruptiv styrka. 1968 väckte en representant

för den nya sången europeisk uppmärksamhet. Joan Manuel Serrat hade valts att framföra Spaniens bidrag till Eurovisions-schlgertävlingen. Plötsligt förklarade han han tänkte sjunga på katalanska varpå han raskt fräntogs uppdraget. Ironiskt nog vann Spanien tävlingen det året ffg. Vem minns numera sångerskan Masiel? Joan Manuel Serrat, däremot, fortsätter att producera balladartade visor till egna och andras texter. Han är en av de få som sjunger på både spanska och katalanska. De flesta representanterna för den nya sången håller sig strikt till sitt modersmål.

Nu mera är Katalonien på väg att återvinna sin inre självstyre och antalet unga begåvade sångare fortsätter bara att växa. I Stockholm har vi tre kvällar i rad på Södra teatern kunnat lyssna till tre sångare ur andra och tredje generationen i la nova canço: Lluís Miquel, Maria Del Mar Bonet och F. Pi de La Serra.

Lluís Miquel tillhör undantagen i rörelsen på det sättet att han huvudsakligen frömför andras sånger. De flesta i rörelsen skriver både text och musik till sina sånger, när de inte tonsätter stora katalanska -och utländska diktare. Maria Del Mar Bonet har till exempel en dikt av Edith Södergran på sin repetoar. Hon har ett brett register: balladartade kärleksvisor, arbetssånger från Mallorca som hon upptecknar och för vidare, hon är född på denna katalanskspråkiga ö men även sånger med politisk anknytning, t ex Que volen aquesta gent, som hon slog igenom med för ett tiotal år sedan och som hon framför även här i Stockholm.

Pi De La Serra, född och uppvuxen i Barcelona, är storstadens skildrare. Han påminner delvis om fransmannen Georges Brassens: ironin och den satiriska lusten har han gemensam med honom. Som B. gillar han att häcka kyrkan religionen och förstockade borgarna. Röstmässigt överträffar han dock B i fråga om volym. PDIS är typisk representant för den katalanska särarten i Spanien. Både språkligt och geografiskt ligger Katalonien mellan Spanien och Frankrike och katalanerna har genomgående

haft en tendens att söka sig norrut och österut för kulturell inspiration, snarare än mot det inre av Spanien. Katalanens sinne öppnar sig mot Medelhavet.

RONALD FRANKLIN

Es un fet ben conegut que totes les cultures han donat gran importància a l'art misteriós de la música. En el nostre temps aquest art ha gaudit de llibertat d'expressió en societats democràtiques mentre els estats totalitaris sovint han censurat, perseguit, fins i tot prohibit. És el cas de l'Espanya franquista, almenys si parlem de música catalana. En països democràtics és difícil comprendre aquesta preocupació de la censura totalitària per un art tan abstracte i sense missió política concreta. El fenomen s'explica si tenim en compte que la música entre altres coses és un sistema de comunicació social de sentiments que són incontrolables i per tant indesitjables per als dictadors. Mirat així, la difusió intensiva i lliure de la música d'un país té gran importància per reforçar estats d'ànima que són comuns a un poble; estats d'ànima difícils de definir però fàcilment sentits per tothom.

A Catalunya, des de temps medievals, hi hagué una escola musical ben definida, començant per l'art dels trovadors i seguint amb la música sacral dels antics convents. Sobretot a Montserrat s'ha mantingut una gran tradició musical a través dels segles. A Barcelona l'òpera fou un art conegut ja en el segle XVII. Però a partir de l'any de la derrota del 1714 i en conseqüència de la persecució de tot el que fos català per la casa de Borbón, comencà una gran decadència de l'art musical a Catalunya, si bé pot ser interessant notar que un gran nombre de compositors "espanyols" del s. XVIII són catalans: Francesc Valls, Antoni Soler, Domènec Terradelles i altres, que per fer carrera es veieren obligats a fer música espanyola. Catalans foren també els creadors de l'escola nacional-romàntica espanyola un segle més tard, és a dir Pedrell, Albéniz i Granados.

Però el renaixement d'una música autènticament catalana es produí durant la segona meitat del segle XIX. Coin-

cidint amb la revolució industrial i la pujada d'una burgesia adinerada amb aspiracions d'acostar-se als corrents culturals d'Europa. A Barcelona es fundaren el Teatre del Liceu amb el seu Conservatori, l'Escola Municipal de Música, l'Orfeo Català, l'Orquestra Simfònica, el Palau de la Música Catalana i per tot Catalunya les innombrables societats corals, associacions de concerts i cobles sardanistes que resultaren en el ràpid establiment de la sardana en sa forma moderna com la dansa nacional. Nombrosos músics i cantants de categoria internacional varen anar sortint com els bolets: Casals, Cassadó, Manén, Vinyas, Sors, Tàrrega, la llista seria llarga.

Hagués sigut ben estrany si d'aquesta explosió musical no n'hagués resultat una escola de compositors catalans. Un dels primers fou el cas extraordinari de Juli Garreta (1875-1925), verdadera flor de bosc, que visqué tota la seva vida a Sant Feliu de Guíxols fent el seu ofici de rellotger, i que sense cap mena d'estudis de composició, contrapunt, ni tan sols harmonia, però amb la força de la seva intuïció formidable, creà sardanes clàssiques com "Juny", "Dalt les Gavarres", poemes simfònics com "Suite Empordanesa", un concert per a violí, música per a piano i molta més. La música de Garreta fou prohibida una pila d'anys des del 1939 i és avui gairebé desconeguda tant a Catalunya com a l'estranger.

Encara més oblidat és Ricard Lamote de Grignon (1899-1962), -pel públic català conegut per la seva tasca de director d'orquestra a Barcelona - que escriví una producció important de música simfònica i de cambra. El seu estil parteix de l'impressionisme francès que combina amb un expressionisme fantasmagòric que fa pensar en Scriabin.

Un compositor de nom internacional és Frederic Mompou (n. 1893) que també parteix de l'impressionisme, i amb la seva sensibilitat exquisida ens ha donat música de segell

ben personal. De la seva producció, la música per a piano és la que més destaca.

El 1939 hi hagué una gran escampada de compositors catalans a l'exili, entre ells Robert Gerhard (1896-1970), figura internacional de primer ordre i segons la meua opinió el compositor català més destacat del nostre temps. Deixeble de Schoenberg, el mestre Gerhard va fer seva la tècnica dodecafònica i arribà a un llenguatge musical molt complex i refinat. I mentre la producció d'aquest gran català és aplaudida per tot el món, són pocs els catalans que li saben el nom.

Aquests compositors i molts d'altres els quals no tinc espai per anomenar ens han deixat molta música que representa un tresor de sensibilitat artística del nostre poble. Avui vivim en mig d'un procés de democratització per tot Espanya i particularment a Catalunya i em sembla que és hora de reparar quaranta anys de desfeta cultural catalana. Els artistes catalans d'avui tenim una gran responsabilitat davant d'aquesta tasca de recuperació, però si es volen fer les coses ben fetes, les institucions culturals catalanes hauran de posar els seus recursos a la disposició, i naturalment el públic català ha de fer la seva part demostrant el seu interès. En fi, hi ha feina per tothom! Tractant-se d'un poble tan conscient de la seva existència com el català, no és cap tasca impossible.

Josep Ribera

EL XAMPANY CATALÀ

Com diu el Fabra, el mot català "xampany" vol dir "vi escumós elaborat a l'estil de Champagne". La legislació espanyola el distingeix amb el nom de "cava".

Quasi la totalitat del cava, o xampany com diem habitualment, que es produeix en els territoris de l'Estat espanyol és català, el 90%. És elaborat a Catalunya en la zona de vinyes protegides per la "Denominació d'Origen Penedès", i concretament a Sant Sadurní d'Anoia on se'n produeix aquest 90%. Entre les 40 cases elaboradores de Sant Sadurní d'Anoia produeixen uns 70 milions d'ampolles l'any.

Les terres de la comarca del Penedès procedeixen de l'al·luvió, terres depositades al final del període geològic terciari i començament del quaternari. Dominen les terres argil·localcàries, i hi ha també algunes mesclures arenoses en les parts baixes. Són terres poc compactes i molt erosionables, principalment les argilenques, cosa que provoca en tota la comarca abundants torrents i aigües baixes; això dona al Penedès el seu aspecte clivellat.

Aquestes característiques geològiques de la zona vitícola del Penedès, junt amb les climatològiques naturalment, permeten iniciar la verema a començament del mes de setembre i acabar-la a final d'octubre. Dos mesos de verema, a més a més de ser un gran avantatge pel ritme de l'operació, permeten també escollir, amb referència al temps i a la procedència, entre una gran varietat de classes i procedències de raïm.

A l'iniciar-se l'elaboració del xampany a Catalunya l'any 1972 es va començar a fer una selecció entre les diverses varietats de raïm. Les actualment utilitzades són el "Macabeu", el "Xarel·lo" i el "Montonec" de polpa i pell

blanques, i el "Morastell" de polpa blanca i pell negre pel xampany "rosat".

El raïm destinat a l'elaboració del xampany s'ha de tractar amb molta cura. Ha d'arribar sencer i collit de fa poc al celler, de forma que s'evitin fermentacions inicials que podrien donar color o gust estranys al most.

El premsat típic per a la producció de xampany consisteix en l'extracció fraccionada dels mostos. Sols el primer 50% del most obtingut es destinarà a l'elaboració d'un bon xampany. La fermentació es fa, de preferència, en dipòsits metàl·lics, on degut a les propietats conductores del metall es regula més fàcilment la temperatura.

Quan s'ha fet la mescla de vins de diferents varietats i procedències, junt amb certa proporció de vins de reserva d'anys anteriors s'hi afegeix sucre i ferments, i es passa a l'envasament en ampolles. Teòricament cal quatre grams de sucre per litre de vi per obtenir una atmòsfera de pressió dintre les ampolles. La mitjana de pressió en les ampolles del xampany és de cinc atmòsferes.

Les ampolles es tapen amb un tap provisional dit "tap de tiratge". La fermentació alcohòlica es desenrolla a l'interior de l'ampolla tapada. El gas carbònic produït per aquesta fermentació es dissoldrà lentament en el vi, i és això que, en el moment de destapar l'ampolla, produeix la típica escuma del xampany.

La lentitud de la fermentació és favorable a la qualitat de l'aroma i facilita la bona dissolució del gas carbònic natural. A fi de prolongar la duració de la fermentació es posen les ampolles en caves, generalment subterrànies, a una temperatura ambiental entre 10°C i 16°C. Les ampolles es guarden en posició horitzontal i s'apilen en "rimes" rectangulars.

Babel

CADA UN DEL SEU OFICI

A mesura que finalitza la fermentació, els llevats es depositen sobre el vidre per pròpia decantació. La selecció dels llevats que s'afegeixen al vi al moment del tiratge té molta importància pel desenvolupament ulterior de les operacions a fer durant el període d'acurada elaboració. Les ampolles romandran en les caves, dos o tres anys per a la classe tipus mitjà, quatre o cinc per a les classes superiors i de sis a vuit per a les grans reserves, en "criança" i envelliment. D'aquesta manera van agafant l'aroma i el "bouquet" característics d'un bon xampany.

L'operació més típica de l'elaboració d'un xampany és el removiment de les ampolles col·locades en "pupitres". Això és el que obliga a disposar d'enormes espais subterrànics per poder realitzar aquesta operació a una temperatura constant i natural. Es tracta d'obligar el pòsit o sediments de la fermentació a acumular-se en el coll de l'ampolla, del costat del tap, per a la seva posterior eliminació.

Per tal d'obtenir aquest resultat es col·loquen les ampolles en uns taulers amb forats modulats i anomenats "pupitres"; al principi en posició quasi horitzontal, i de mica en mica al llarg del mes, que és aproximadament el que dura l'operació, es van aixecant les ampolles fins aconseguir la posició vertical invertida. La mà de l'home, amb especial habilitat, mou lleugerament cada dia cada ampolla ocasionant una vibració i una girada parcial, per tal que el sediment llisqui per la paret interna fins a depositar-se en el tap.

Després de la llarga operació de removiment es treuen les ampolles dels pupitres, mantenint-les sempre en posició invertida, per passar a l'operació de "degorjat". El sistema tradicional, anomenat "volea", era totalment manual i requeria especialistes. El degorjat consisteix a destapar ràpidament l'ampolla a fi que surtin els sediments acumulats en el tap. Aquest sistema de volea sols es utilitza avui dia en algunes cases que fan l'elaboració a l'antiga,

atès que el sistema exigeix molta experiència i especialització. La majoria de cases efectuen el degorjat mitjançant la congelació del sediment, cosa que simplifica l'operació i permet una automatització total.

Quan s'ha destapat l'ampolla es fa l'operació de "dosatge". Això és senzillament l'addició d'una lleugera quantitat de vi vell i sucre que, segons siguin les proporcions, ens donaran les diverses classes de "brut" sec, "semi-sec" o "dolç". Ara ja es pot posar el tap definitiu i el morrió que el subjecta, i l'ampolla està llesta pel seu posterior etiquetatge i presentació final.

La producció de xampany català, des que va començar a Sant Sadurní d'Anoia l'any 1872 fins ara, ha estat en auge continuament. La raó d'això és que la terra del Penedès dona uns fruits meravellosos per a l'elaboració del xampany, i que els seus habitants han lluitat durament per aconseguir un producte d'altíssima qualitat. I gràcies a aquest gran augment de producció de xampany s'ha efectuat un gran desenvolupament agrícola i industrial a tota la comarca.

La producció de 1977 fou aproximadament de 70 milions d'ampolles, de les quals 8 milions es destinaren a l'exportació a tota mena de països: des de Polònia, que dels països comunistes és el que beu més xampany català, fins al Japó, passant pel Canadà, Anglaterra i Veneçuela que també són dels que més n'importen. Però els gran bevedors de xampany són els catalans ja que l'any 1977 en begueren uns 39 milions d'ampolles!

Joan Casanoves

Entre els dies 14 i 19 d'agost es va celebrar a la Universitat d'Uppsala el Novè Congrés Mundial de Sociologia, on van participar, entre uns quatre mil assistents, una quarantena de sociòlogues espanyols. Una de les ponències més interessants va ésser sens dubte la presentada per Juli Busquets, catedràtic de sociologia de la Universitat de Barcelona i membre del Partit dels Socialistes de Catalunya, que va dissertar sobre el tema de l'autonomia de Catalunya.

La nostra associació va estar present a l'acte, re-presentada pel vocal de la mateixa, Magí Rovira Aribau. Heus ací molt resumida la ponència de Juli Busquets:

Catalunya, que va perdre la seva autonomia l'any 1716, amb l'edict de la Nova Planta, promulgat per Felip V, la va recuperar en part l'any 1914 en establir-se una Mancomunitat de diputacions catalanes que permetia l'existència d'un govern català (del qual foren presidents Prat de la Riba i Puig i Cadafalch) i més plenament l'any 1932, mitjançant l'aprovació de l'Estatut pel govern de la República.

La dictadura del general Franco va significar, l'any 1938, l'abolició de l'Estatut, de la mateixa manera que la dictadura del general Primo de Rivera havia significat l'abolició de la Mancomunitat de les diputacions, l'any 1924.

Ambdues dictadures practicaren, a més a més, un autèntic genocidi cultural a Catalunya, intentant destruir la seva cultura amb la prohibició de l'ús del català, no solament en la vida oficial sinó també en l'ensenyament i en els mitjans de comunicació social.

Per altra part, en coincidir ambdues dictadures amb èpoques de desenvolupament econòmic a nivell mundial, amb repercussió molt especial a Espanya, es van produir a l'interior de l'Estat els consegüents moviments migratoris, arribant a Catalunya grans quantitats d'emigrants d'altres regions i nacionalitats (sobretot entre els anys 1950 i 1970). Aquests immigrants, en no poder aprendre el català degut a les prohibicions de les dictadures, varen fer creure a alguns individus que l'esmentat idioma i la pròpia existència nacional catalana desapareixien.

No obstant això, no va ser així. La llengua catalana sobreviu i es parla massivament en tres províncies (Girona, Lleida i Tarragona) per una important població rural amb tendències al despoblament, que solament representa el 25 % de la població total de Catalunya. A Barcelona, el català és parlat per un 61,4 % (i entès per un 83,3 %) i en la resta d'aquesta província, on té un pes decisiu el seu cinturó roig, format per immigrants, és parlat per un 48,2 % i entès per un 68,4 %.

En celebrar-se el 15 de juny de 1977 les primeres eleccions, després de la caiguda de la dictadura, tots els partits (a excepció de l'Aliança Popular que sols va obtenir el 3 % dels vots) van assumir en els seus programes les reivindicacions autonòmiques. El resultat electoral va suposar, doncs, una virtual unitat respecte al desig d'autonomia. A més es va poder constatar el triomf de l'esquerra en la província de Barcelona, on socialistes i comunistes obtingueren més de la meitat dels vots, i una situació equilibrada en les tres províncies restants, on va guanyar en primer lloc un partit de dreta (a Girona i Lleida els nacionalistes catalans i a Tarragona els conservadors de la Unió del Centre Democràtic).

Després de les eleccions la cronologia de recuperació de l'autonomia de Catalunya ha estat la següent:

- el 25 de juny, la totalitat dels diputats i senadors elegits (63 persones) constituïren l'Assemblea de Parlamentaris i sol·licitaren per unanimitat el retorn de les institucions autonòmiques.

- l'Onze de setembre, "diada nacional catalana", es va celebrar una gran manifestació popular a favor de l'autonomia.

- el 29 de setembre, un Real Decret restablia la Generalitat provisional, que en el mes de desembre constitueix el seu primer govern.

- en el mes de juliol de 1978, el Congrés de Diputats aprova un projecte constitucional (aprovat també posteriorment pel Senat i pel poble espanyol), que presenta una estructura àmpliament descentralitzada de l'estat.

- Simultàniament l'Assemblea de Parlamentaris catalans, abans esmentada, encarrega a 20 d'ells que redactin un nou Estatut o Llei Constitucional interior per a Catalunya.

Tots aquests fets permeten augurar que, en un futur pròxim, l'Estat Espanyol tindrà una estructura intermèdia entre l'estat unitari i l'estat federal, cosa que permetrà el reconeixement de la seva plurinacionalitat. No obstant, a fi que la solució doni resultats positius, és precis que les transferències de competències, i sobretot de recursos econòmics, siguin suficients i es facin a temps.

Juli Busquets, que havia estat assistit per la Mercè Aroz, també del Partit dels Socialistes de Catalunya, va contestar brillantment a les demandes dels assistents.

Magí Rovira

D'ÀPATS

Årtsoppa i pannkakor

Aquest menú és un clàssic de la cuina sueca. S'adapta molt al clima; es prepara principalment a l'hivern, sobretot els dijous. Em sembla que la famosa sopa de pèsols es pot dir que no falta a cap taula de Suècia en aquest dia.

Årtsoppa

Per a 4 persones:

Poseu en remull mig quilo de pèsols grocs secs en un litre i mig d'aigua amb quatre cullerades de sal. L'endemà canvieu l'aigua i feu-ho bullir amb una ceba trixada i amb mig quilo de cansalada viada -primer sencera, després feta a trossets quadrats- aproximadament una hora a poc a poc. Després afegiu-hi per donar gust una mica de farigola. Serviu-la amb mostassa.

Pannkaka

Per quatre persones necessitareu quatre decilitres de llet, quatre de farina, tres quarts de dl d'aigua i un pols de sal. Barrejeu-ho tot i remeneu-ho. En una paella amb una mica de mantega o margarina no massa calenta hi tireu un raig de la barreja a poc a poc de manera que el fons de la paella quedi tot cobert per una capa prima. Quan ha començat a quallar el gireu sense que es trenqui fins que sigui fet per l'altre costat. Els "pannkakor" se serveixen amb melmelada.

Si es vol que la festa sigui més grossa es pot servir un ponx calentó amb la sopa.

Bon profit! Smaklig måltid!

LA CUINERA D'ÖSTERMÅLM

Voldria endinsar-me
en aquell somni
que no té despertar,
dins un matí de sol.

D'estant el lilit
a un raig de sol ben abraçat,
sentir l'altè
com va finint dins la llum.

Voldria en aquell jorn,
morir amb la mirada
clavada en el cel blau,
i un núvol com d'escuma
en des l'addeu siu.

Oh ànima,
no veus l'ample camí
la prada immensa,
mar verda sense escuma
que ondoja sota l'oreig.

Mira-la, com tu,
frisós d'abastar el cim daurat
el pla sospira,
al peu de les alçàries abraçat.

Déu meu, els núvols,
on van,
on van quan els veig fugir?

Déu meu, les flors,
on van,
on van quan les veig morir?

I jo, Déu meu,
on vaig,
on vaig si no sé el camí?

Aigua fina,
esquitxos fins,
fina font,
ombra gemada,
pell humida,
molca fina,
dança fina
d'or novell.

Ramon Larruy